

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1752)

Heft: 26

Artikel: Io. Iacobi Wetstenii, [...] de variis lectionibus Novi Testamenti :
dissertatio

Autor: Wetstenius, J. Jacobus

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394717>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

JO. JACOBI WETSTENII, Basil.

de

VARIIS LECTIONIBUS
NOVI TESTAMENTI(*) *Dissertatio.*

CUM nihil tutò possit superstrui, ubi funda-
mentum non est firmum salvumque, (a) Co-
dicibus emendandis primitus debet invigilare so-
lertia eorum, qui Scripturas divinas nosse desiderant.
Id ergò his pagellis mihi proposui, ut demonstra-
rem, Integritatem Scripturæ per Lectionum di-
versitatem non labefactari. In illis autem concin-
nandis non usus fui ope illorum, qui ex professo
eā de re & prolixè scripserunt; tum quia Libri ad
manus non erant; tum quia me potissimum vo-
lebam convincere, mentique meæ illam veritatem
altè imprimere, id quod faciliùs me consecutu-
rum

(*) Editionem hujus Dissertationis, quam Cl. WET-
STENIUS an. MDCCXIII. Basileæ sub Præsidio Viri
Venerandi JO. LUDOV. FREY, S. Th. Doct. & Prof.
publicè proposuit, plures ob rationes hoc tempore &
hoc loco iterandam esse duximus: maxime vero id eam
ob rationem factum est, ut pateat, quam recte ac so-
brie olim, quoad Ven. FREYGII disciplinam securus
est Auctor non indoctus, de Integritate & Auctoritate
Librorum N. T. senserit atque statuerit.

(a) Augustin. de Doct. Christ. I. 2. c. 14.

rum putabam, si eam nudè meisque oculis contemplarer, quām si scripta aliorum, quibus diu satis & cum attentione debitā inhærere non possem, sollicitè consularem; tum denique quod existimarem, tam liberaliter nobis prospexitse diuinam Providentiam, ut quilibet suo Marte illam veritatem, dummodò seriò de eā cogitare velit, haud difficulter agnoscere atque invenire posset. Tu verò B. L. omnia æqui bonique consule.

C A P U T P R I M U M.

De Origine variarum Lectionum in N. T.

§. I.

PER Variam Lectionem hīc intelligitur qualiscunque differentia, quā idem Scripturæ locus in diversis Codicibus diversimodè occurrit; undecunque demum illa colligatur. Excluduntur tantum errores contra Orthographiam & vitia Typographica. Solent autem colligi 1. ex ipsis Codicibus Græcis N. T. iisque tum Manuscriptis tum impressis. 2. ex Versionibus. 3. denique ex Citationibus sive allegationibus. De primo genere hic præcipue B. C. D. agere constitui, idque eo ordine sum facturus, ut prius inquiram in earum Originem, dein quid de illis sentiendum videatur exponam.

§. 2. Diversitas talis vel studio orta est, vel incuria Amanuensium. Quas studio fecerunt iterum vel malitiosè vel proposito non malo. His causis jam suo tempore dissensus Exemplarium ad-

Scribit Origenes: (a) Πολλὴ γέγονεν ἡ τῶν ἀνθρώπων δικαιορά, εἴτε ἀπὸ βαθυμίας τινῶν γραφέων, εἴτε ἀπὸ τολμίας τινῶν μοχθηρᾶς τῆς διορθώσεως τῶν γραφομένων, εἴτε καὶ ἀπὸ τῶν τὰ ἔχοτος δοκεύντα ἐν τῇ διορθώσει προσιδέντων ἡ ἀφαιρέντων. *Malitiosam corruptionem* voco, quando quis præjudicio suo patrocinium in Scripturā inventurus, illi inseruit aliquid, ex quo oriretur sensus, quem a Scriptore S. non intendi sciebat: vel quando quis erasit, quod opinioni suæ erat contrarium. Et sanè cùm Liber hic omnium tereretur manibus, potuit eum quilibet tractare pro suo arbitrio; cumque ab unâ parte summæ semper fuerit auctoritatis, ab alterâ verò variis hominum opinionibus contrarietur, facile concipimus factum, ut hæreticii impiique ausu sacrilego Textum corrumpere tentarent. Notæ sunt ex Historiâ Ecclesiasticâ corruptelæ Marcionis, Theodoti, Hermophili, aliorumque.

§. 3. *Proposito non malo V. L. debentur plurimæ.* 1. Quando Evangelistarum unus in Historiâ Christi omisit, quod alter recenset, librarii supplebant unum ex alio; imò quidam ex Evangelii Apocryphis Hebræorum sive Ebionitarum &c integras Sectiones suis Codicibus inserebant. Exempla præsertim primi generis sunt obvia. Id jam quæstus est Hieronymus Præfat. in IV. Evangel. *Magnus in nostris Codicibus inolevit error, dum quod in eadem re aliis Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt.* 2. Quando eandem Historiam aliis narrant verbis, studebant aquare eorum phrases, ut ita eandem rem eodem per omnia

(a) Commentar. in Matthæum.

omnia modo expressisse viderentur. Simile accedit in Citationibus ex V. Testamento. 3. Quæ ipsis videbantur *obscarius dicta*, *explicabant*, idque vel integrâ paraphrasi, quod in Cod. Cantabrigiensi ejusque Variationibus observant Critici; vel unicâ voce additâ: ita sæpiissimè, quando de Christo aliquid narratur, vocem *Iησús* repetierunt *από τὸν Ιησὺν*, vel posuerunt pro *αὐτῷ*. 4. Contra quæ ipsis videbantur superflua vel *minus necessaria*, *omittebant*. Hinc illud *ὅτι παρέλκον*; particulae *δὲ*, *καὶ*, &c. item ubi ex Hebraismo pronomen *αὐτός* occurrit, sæpiissimè in Codicibus desunt. Cumque Evangelistarum stylus valde sit simplex, quando v. g. in singulis versibus narrationis de Christo occurrit vox *Iησús*, illi tautologiam hanc evitaturi eam omittunt. 5. Neglectis ipsis Scriptorum S. verbis *voces Synonymas* ac tandem valentes *substituebant*; quod vel studio ab illis factum est, cum putarent esse significantiores & clariores (uti modò vidimus) atque eatenus ad hanc Classem pertinent: vel incogitantiâ, cum in scribendo vocis lectæ priùs aut in calamum dictatæ oblii, sensum tamen retinerent, scriptoque exprimerent. Hinc est Enallage Numerorum singularis & pluralis; hinc perpetua permutatio Vocum Θεὸς, Κύριος, Χριστός, Ιησὺς. Hinc illa Variatio πάντα δοκιμάζοντες τὸ καλὸν πατέχετε, pro π. δοκιμάζετε καὶ τὸ ο. ο. Ad hoc genus pleræque omnes V. L. referri possunt: Non enim multum curabant, ut ipsa verba redderent, de sensu magis solliciti. Qui etiam mos est Patrum Ecclesiæ, imò ipsorum N. T. Scriptorum, quando aliquid ex V. T. citant.

§. 4. Illæ verò V. L. quæ per *incuriam* atque *ἀλεξιαν* irrepserunt, præter modo dictam sunt diversi generis, quarum Origo ut clariùs intelligatur, necesse erit hypotheses quasdam præmittere. Prima est, sæpiissimè alium fuisse, qui Codicem scriberet, aliumque qui dictaret. Secunda, illos eodem modo pronunciasse *η*, *ι*, *ει*, *υ*. item *ζ* & *σ*. *αι* & *ει*. *ω* & *ο*, ita ut sono vel nihil vel parum discreparent. Tertia, ante Typographiam inventam, fuisse homines, qui mercede conducti Codices describerent. Hypotheses voco, non quasi gratis citra ullam probationem assumantur, sed quod tam evidenter demonstrari queant, ut hic tutò nobis liceat pro certis eas supponere.

§. 5. His positis videamus quid acciderit.
 1. Negligentiâ sive Oscitantiâ Scriptorum factum est, quando versus aut comma sequens ab eadem voce incipiebat, quâ præcedens, ut alterum eorum *omitterent*. 2. Sæpe *voces permutatæ* sunt, ita ut una scriberetur ante aliam, quæ præcedere debuisset. Harum trajectionum aut omissionum exemplis scatent Codices, in primis illi, qui à Calligraphis exarati sunt; hi enim, cùm hac arte suâ vitam sustentarent per Hyp. 3. in id præcipue erant intenti, ut librum nitidè satis brevi tempore absolverent, non item ut accuratè describerent, perinde uti nunc Typographos facere videmus. 3. Quod explicationis aut memoriarum juvandæ causâ margini *adscriptum* erat, in ipsum *Textum* reperirent. Solebant enim Viri docti ad oram sui Codicis quædam interdum notare; quod etiam in omnibus aliis Libris observatur. Exemplum

plum est i. Cor. XV. 31. ubi Codex Biblioth. publ. pro $\nu\eta$ ad marginem habet $\delta\alpha$. Idem Codex integrum illum versum, quem post Jacob IV. 12. addit MS. Oxoniense, habet in margine; nihil autem aliud est quam (a) Κεφαλαιον sive Titulus & summa eorum, quae ibi dicuntur, quales titulos singulis Capitibus suis Græci præfigebant, ut ex eodem Codice patet. 4. Confuderunt literas ejusdem vel similis figuræ; hinc est quod voces Κυριος & Χριστος permutentur, ita enim per abbreviaturam sive compendium scribuntur (b) κ& & χ&. Hic in primis peccatum est ab Antiquariis h. e. illis, qui vetustos describebant Codices; cum enim literæ vetustate aut casu saepe detritæ atque deletæ essent, non poterant amplius distinctè legi, unde facilis fuit lapsus. Huc referto celebrem Variationem I. Tim. III. 16. ubi pro Θεος ἐφαγεωθη alii legunt ὁς ἐφαν., alii ὁ ἐφανερωθη. Fallitur enim Pearsonus, qui putat, non posse mutationem unius literæ ex (c) ὁς fieri Θεος; nam ex voce OC tenuissimæ lineolæ transverso ductu oritur OC, ita autem scribitur Θεος in Codicibus, qui literis quadratis exarati sunt. Imò propter similitudinem literæ C in ὁς, & literæ ε, quæ prima est sequentis vocis ἐφανερωθη, fieri facile potuit, ut τὸ σ omitteretur; unde est, quod quidam legunt ὁ ἐφανερωθη. 5. Confuderunt literas ejusdem vel similis Pronunciationis. Confer. Hypoth. nostras §. 4. Hujuscemodi Variationes occurruunt scèpissime, etiam in Exemplaribus optimæ notæ; rarioꝝ tamen sunt exempla confusionis τ& ζ & ε, quale repe.

(a) Habet Alsted. Encyclop. p. 2249.

(b) Isidor. Hisp. I. IV. p. 132.

(c) Exposit. of the Creed. p. m. 142.

reperitur Marc. III. 27. ubi alii habent διαγνάσαι, alii διαγνάσην. Ad hanc Classem pertinent, quatenus ex voce dictantis non recte perceptâ ortum trahunt; malim tamen eas ad aliud peculiare genus referre; alias omnes illi ignorantiae atque officiantiae accusandi forent, qui non erant Grammatici, h. e. qui eam artem non callebant, quæ primis à Christo nato seculis parùm vulgo erat culta.

§. 6. Novam ergo Classem constituant illæ V. L. quæ necessariò & ex naturâ rei oriuntur. Hoc volo: positâ eâ ratione tum pronunciandi tum scribendi, quæ usitata erat, fieri aliter non potuisse, quin orientur Variationes. Si cui hoc durum videatur, rogabo illum, ut mihi distinguat voces, seyn & sein ore prolatas, & innumeræ alias similes, quæ sensu diffèrent: Si non potest, quid absurdî, contingere etiam in Scriptione, ut duæ voces eodem scribantur modo, vel eadem vox diversis modis? Ut rem distinctius explicemus, ponimus 1. quæ ejusdem erant Pronunciationis, potuisse etiam eodem modo scribi: id enim videmus facere omnes illos, qui ex professo Orthographiæ operam non dederunt. Huc jam refero totam illam farraginem V. L., de quibus sub finem §. præced. 2. Libros suis exaratos sine spiritibus & accentibus. 3. Sine distinctionibus vocum, Versuum aut Capitum; omnia cohæsse ac si totus Liber unica vox esset, uti Elias Levita de Lege loquitur. Ex combinatione omnium trium orta est V. L. Hebr. 12. ubi pro ὡσεὶ legitur ὡς ἢ in duobus Codd. Biblioth. publicæ. Ex 1. & 2. Luc. XI. 11. legitur εἰ pro ἢ. Ex 2. & 3. Luc. VI. 9. legitur τι cum interrogatione & commate præcedente

dente pro τι. I. Tim. III. 16. ὁμολογήμεν ὡς πρὸ^τ ὁμολογημένως Philem. 16. ὑπερδόλον πρὸ ὑπὲρ δόλον.
Ex 3. est, quod Joh. I. 3. verba ὁ γέγονεν ab aliis
ad sequentia reteruntur; item quod Joh. XI. 54.
pro Εὐθαῖμ legitur Εὐθαῖμ, &c.

§. 7. Ex hac Indistinctione, ut ita loquar, si
ortae sunt V. L., non pauciores quoque peperit
ipsa Distinctio, in primis quae est in ἀναγνώσεις sive
Lectiones. Notum est, in Veteri Ecclesiâ moris
fuisse, ut certo tempore certæ ex Scriptura Peri-
copæ sive Sectiones plebi prælegerentur, unde
peculiare munus erat Anagnostæ sive Lectoris.
Cùm autem verba sectionis initialia plerumque
cohærerent cum præcedentibus, atque ad illa
manifestè respicerent, non potuit non sensus illius
Lectionis esse abruptus atque mutilus; ut ergo isti
incommodo occurserent, solebant hæc aut simili-
lia verba præmittere: Λέγει ὁ Ἰησὺς τοῖς μαθηταῖς
αὐτῷ, quæ memoriæ juvandæ cauſā margini
adscripta, tandemque ipsi Textui inserta fuere: Hinc
est illa V. L. Matth. IX. 18. ἀρχῶν τις προσελθὼν
τῷ Ἰησῷ pro ἀρχῶν ἐλθὼν. Eandem ob rationem
in fine Lectionis interdum quædam addita sunt,
ut scil. eo fortius imprimarentur animis Audito-
rum quæ lecta erant: Ita in Lucâ aliquoties:
ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὅτα ἀκέστιν ἀκέστω: item
πολλοὶ πλητοί, ὄλιγοι δὲ ἐκλεκτοί, &c.

§. 8. Tandem ipsis etiam V. L. Collectoribus
originem debent non paucæ. 1. Hi enim inter-
dum ex cerebro suo confinxerunt V. L., citarunt
que Codices, qui vel nunquam extiterunt, vel in
quibus id non extat quod dicunt. 2. Ipsos erro-
res

res Typographicos in numero V. L. habent, & quicquid à Regulis Orthographiae abit: Quod est contra Definitionem §. 1. Perinde enim est, utrum scribas Πειλάτος an Πιλάτος, uti vidimus; nulla igitur erat ratio, cur hoc & innumera alia inter V. L. traderentur. 3. Ex Versionibus sæpè colligunt V. L. ubi vel nulla est, vel ipsa Vertio corrupta est. Prioris exemplum hoc sit: Luc. I. 47. Vulgata ita vertit: In Deo salutari meo; hinc colligunt Interpretem non legisse σωτῆρι, uti Codices Græci jam habent, sed σωτηρίῳ. At male ita colligunt; notum enim est Veteres promiscuè usurpasse voces Salvatoris (a) & Salutaris; quod si ergò Græca vox Σωτὴρ Salvatorem significat, potest etiam in Versione per Salutarem redi; quæ enim sunt æqualia eidem tertio, &c. Posterioris exemplum occurrit Rom. XII. 8., ubi quidam Codices Latini legunt *in solitudine*. Si quis inde inferret, in Græco Codice Interpretis extitisse ἐν ἀρνητικῇ non verō ἐν σπαθῇ, uti in nostris extat, is sine dubio ineptè ratiocinaretur; manifestum enim est pro solitudine legendum esse *in solicitudine*.

Addi his posset aliud V. L. genus, plane *irregularē*, illarum nimirum Variationum, de quarum Origine nulla potest redi ratio; neque dubitamus, plura alia in hanc rem ex Codicibus accurate inspectis observatum iri: quoniam verō id longiorem disquisitionem requireret, cui neque vires nostræ, neque angusti Dissertationis termini sufficerent, brevitati studentes ad alteram partem transimus.

CAPUT

(a) Vid. Pearson, p. 81.

CAPUT SECUNDUM.

Quid alii de his Variationibus sentiant?

§. I.

Hactenus cùm Originem V. L. traderemus, paucos habuimus Adversarios; saltem nullum est genus hominum, nulla inter Christianos Secta, quæ nobis eâ in re contradicat: at cùm quæritur, quid de illis sentientum sit, in partes itur; aliter judicant Infideles, Profani, & plurimi ex Pontificiis, aliter alii; dicunt illi, Scripturam per has Variationes redditam esse incertam, adeoque inutilem: isti contra affirmant, non obstante disensu Codicum Scripturam superesse integrum. Hinc non levis momenti controversia oritur, in qua tamen ex parte adversâ solos Pontificios seriò agere existimamus; Infideles enim nunquam rem examinâsse videntur: Athei verò prius credunt conclusionem, quàm argumenta ad illam firmandam conquirant, quibus liceat applicare dictum Dei apud Michæ. II. 11. *Si quis homo ventosus ambularet, & falsa dicens mentiretur: vaticinabor tibi de vino ac temeto; is effet hujus populi fatidicus;* si Deus revelaret, se non existere, contra talem Revelatiōnem nihil forent excepturi. Iстis igitur missis, videamus, quomodo Doctores Eccles. R. occasione variarum Lectionum ratiocinentur.

§. 2. Faciunt autem, ut solent illi, qui causam defendunt injustam; magnis animis atque eloquentia non minori clamant, actum esse de

Tom. VII.

O

Norma

Normâ fidei nostræ. * Quis enim credat, dicunt, hunc Librum eumque solum continere viam salutis, resque, quas citra æternæ damnationis periculum ignorare non liceat, easque ita claram continere, ut à quovis intelligi possint: in quo tamen omnia corrupta atque incerta sunt, ubi numerus V. L. (ex observatione quorundam,) decies superat numerum vocum; quis Oedipus (ajunt) divinaverit, quænam ex illis omnibus vera sit Lectio, juxta quam fidem atque vitam nostram instituere debeamus? Concludunt inde, aut omnem Religionem esse vanam, aut potius recurrendum esse ad Traditiones, vel ad Tribunal aliquod Ecclesiæ visible & infallibile, quod nostræ fidei & actionum norma sit; *aliter Dominus non videretur fuisse discretus.*

§. 3. Antequam huic objectioni respondeamus, necesse est, ut nobis explicit, quid per V. L. intelligent? Videntur enim nescio quid magni istis vocibus significare velle: Si vero exempla petas, aut si eos consulas, à quibus collectæ sunt, notatum reperies, in Codice aliquo scribi Μωυσῆς pro Μωυσῆς, in aliō Δαυὶδ pro Δαῦιδ, χρηστὸς pro χριστὸς & sexcenta alia. Hinc illæ tenebræ, quas Scripturæ per V. L. offundi putant; hæ sunt magna illæ *Variationes!* Patet hinc justè nos posse conqueri, quòd fide non optimâ nobiscum agant, cum

---

* R. Simon dans la Préface de la Critique du N. T.: Les grands changemens, qui sont survenus aux Exemplaires de la Bible ruinent entierement le Principe des Protestans &c. & au I. Chap.

cum istis vocibus aliam planè substituant ideam, quam nos ab initio definivimus, & usu receptum est; intelligunt enim per Variantem Lectionem talem dissensum plurium Codicūm, quo fiat, ut unus planè diversum dicat ab alio, & tamen impossibile sit definire, quinam ex illis veram atque genuinam Lectionem exprimat. Talesque in Scripturā dari plurimas, & quidem in locis, ubi agitur de rebus magni momenti, ut argumentum eorum procedat, statuere debent.

§. 4. Qui hoc statuunt, vel existimant, per V. L. id effici, ut multis in locis incertum dubiumque sit, quænam Lectio mentem Auctoris exprimat; vel putant, per eas totum omnino librum incertum atque obscurum reddi. Si posterius, iniquissimè agunt: provoco ad ipsum Librum, ad ipsas illas V. L., & quæro: an ulla reperta sit V. L., per quam doceamur esse impii, Mundo adhærere, Christum abnegare? annon potius, non obstante omni Lectionis Varietate, ex eo libro certò constare possit de omnibus, quæ nobis creditu aut factu ad salutem necessaria sunt? proferant aliquid ad Religionem pertinens, quod V. L. nobis eripiat. Prius ergo ad summum nobis opponere posse censendi sunt: per V. L. Scripturam multis in locis incertam reddi. Quid vero inde sequitur? Nihil aliud, quam nos sæpe nescire, quid DEUS in hoc, vel illo Scripturæ loco nobis dictum voluerit; hoc ut evincerent, non opus erat tanto studio has Variationes undique corradere: potuissent enim ipsis Scripturæ verbis (nisi etiam in hoc ipso incerta illis atque obscura videatur) probare, multa in ea esse ducrōntæ

II. Pet. III. 16. Agamus autem cum illis libera-
liter, & supponamus, dimidiam, vel majorem hu-
jus libri partem nobis obscuram esse; quid inde
conficitur? An sequitur totum obscurum esse,
quia pars talis est? vel si pars una vitio hominum
reddita est inutilis, an altera non potest continere res
summi momenti? Si negent, dicant nobis, quid de-
mum alicujus momenti sit, probentque, vel uni-
cam rem scitu esse necessariam, quæ non clare in hoc
libro contineatur. At si ex V. L. non sequitur,
Scripturam omnino incertam esse atque inutilem,
multò minus inde elicetur vel Papæ infallibilitas,
vel Atheismus. Quid enim? si de multis Scri-
pturæ locis incerti dubique sumus, an inde se-
quitur, certum, esse aut minus dubium, quod
DEUS non existat, quod Papa sit infallibilis?
perinde hoc esset, ac si quis probaret, mutum
semper loqui, quoniam alii nonnunquam tacent.

§. 5. Istud etiam Quæro, ut novà suà eos
urgeam Methodo: cur egregiam istam Conse-
quentiam nemo viderit SS. Patrum? (a) „ Etenim
„ ex SS. Patribus non pauci ex professo Scriptu-
„ ras explicarunt. & exactè pertractarunt: unde
„ fieri non potest, ut consequentia putetur firma
„ & evidens, quæ nulli SS. Patrum fuerit visa.
„ Fateantur ergo Adversarii, conclusionem pro-
„ positam nulli SS. Patrum fuisse visam, & con-
„ sequenter non esse evidentem, &c. Au verò
hoc, vel simili arguento fuerint usi Patres, necne,
facile est judicare ex loco Augustini, ubi respon-
det Manichæo objicienti: (b) falsum esse scriptum.
Quid, inquit, ista voce impudentius? quid audacius?
quid

(a) Walenb. Method. §. 99.

(b) De morib. Eccl. Cathol. lib. I. cap. 29. per totum.

quid sceleratus? simulacrorum cultores, qui Christi etiam nomen oderunt, nunquam hoc adversus Scripturas illas ausi sunt dicere. Consequentur namque omnium literarum summa perversio, & omnium, qui memoriae mandati sunt, librorum abolitio, si quod tanta populorum religione roboratum est, tanta hominum & temporum consensione firmatum, in hanc dubitationem adducitur, ut ne historiæ quidem vulgaris fidem possit gravitatemque obtinere... Illud verò quis ferre possit, quod nos notissimis ac jam in manibus omnium libris constitutis credere vetant, & iis, quæ ipsi proferunt, imperant, ut credamus?.. At si-AUCTORITATIS EXAGGERATIONE cogis in fidem: Egone de Scripturâ, quam constanter latissimè divulgatam video, & Ecclesiarum per totum orbem dispersarum contestatione firmatam, dubitabo miser?.. nihil te proferente-præter inanissimam vocem, temeritatisque plenissimam, putabis usque adeo genus humanum esse perversum, & divinæ Providentiae ope desertum, ut illis Scripturis-tua tantum verba præponat?

§. 6. Tantum autem abest, ut, evicto per V. L. Scripturam ad decidendas Controversias redditam esse inutilem, Ecclesiæ, vel Papæ infallibilitas confirmetur, ut potius per hoc ipsum destruatur. Dicunt, variare Lectionem Scripturæ, illam ergo non posse Normam esse Controversiarum Religionis: Hoc verò argumentum contra illos multo fortius retorqueri potest; quæro enim, an certum sit, nunquam variaſſe opinio-nes Ecclesiæ à nato Christo in hunc usque diem? an majori curâ Traditio ab Ecclesiâ conservata fuerit, quam ipsum DEI verbum? vel an nullæ, aut pauciores reperiantur V. L. in Decretis Papa-

rum , aut Conciliis , aut Scriptis Patrum ? Cùm nemo hæc affirmare ausit , jure mihi concedi postulo : non minus variare Papas , Concilia , & Patres , h. e. Ecclesiam & Traditionem , quām verò Scripturam S. Unde evidenter sequitur , Papam &c. non magis Judicem Controversiarum esse posse , quām Scripturam. Idem etiam hoc modo demonstramus. Patentur nobiscum , Libros N. Test. esse à D E O datos Ecclesiæ Christianæ , eum in finem sine dubio , ut conservarentur ; quod enim alicujus fidei creditur , non creditur , ut ejus culpâ pereat , aut corruptatur , sed ut studiosè custodiatur. Jam dico : Ecclesia aut potuit illos Libros conservare , aut non potuit. Si negent potuisse , accusant tum justitiam DEI , quasi aliquid ab Ecclesiâ suâ exigat , quod præstare non potest ; tum sapientiam , nemo enim sapiens thesaurum suum illi crebet , de quo constat , quod eum custodire non possit ; sequeretur etiam contra hypothesis , DEUM noluisse , ut conservaretur , non potest enim velle ea , quæ sunt impossibilia. Si ergo Ecclesia potuit Libros istos nobis conservare integros , nec tamen id fecit ; (quod isti Dd. statuunt) si neglexit impedire , quo minus Verbum DEI nobis periret , id gravissimum sine dubio fuit scelus ; quibus autem fidiculis inde Ecclesiæ Infallibilitas elicetur ? Profectò lepidâ hæc & planè Nova foret Methodus afferendi aliqui titulum Infallibilitatis ! Res eodem redibit , si cum quibusdam per Ecclesiam intelligas solum Papam.

§. 7. Si hoc velint , opus saltem esse Judice Infallibili , qui dicat , quænam ex variis illis Lectiōnibus alteri sit præferenda ; probent nobis , i. DEUM velle ,

velle, ut hoc sciamus; si enim id vellet, videtur nunquam potius permisurus fuisse, ut V. L. irreperent, nosque incertos redderent. 2. Aliter cognosci non posse quam per Judicem perpetuo subsistentem. 3. Tandem illum Judicem esse Ecclesiam R., vel Papam. Si enim hoc illorum est officium, quomodo tot V. L. unquam oriri potuerunt, cum semper extiterit Ecclesia, vel Papa? qui fit etiam, ut duo Papæ eundem locum diversimode citent? cur in ipsâ Editione *Authenticâ*, id est, Latinâ, tot occurrunt discrepantiae? Si dicant, omnes jam sublatas essa per Decisionem Concilii Tridentini, quod veram atque unicam Lectionem constituerit: agnoscant ergo, ante id tempus Ecclesiam Papasque defuisse officio suo; præterea notamus; 1. Concilium Decreto satis ridiculo declarasse Codicem authenticum, qui tum nondum extabat, & 50. demum annis post illud decretum editus fuit. 2. Veram Lectionem definitissime non Judicem infallibilem, sed (a) Cardinales aliquot, aliosque, tum SS. Litterarum, tum variarum Linguarum peritissimos viros. Aut igitur isti Viri rationibus sufficientibus adstruxerunt, suam Lectionem veram esse, aut non. Si prius; manifestissime inde fluit, posse nos de vera Lectione certos esse citra decisionem Judicis infallibilis, neque magis talem decisionem requiri, quam nunc èâ mihi opus est, ut credam, diem esse: hoc verò objectionem planè subvertit. Si posteriorius, si non certa aliquà ratione adducti, sed pro arbitrio suo aboleverunt atque annullarunt omnes Lectiones reliquas præter unicam, contra rationem, adeoque male & erronee judicarunt; quic-

O 4

quid

(a) Ex Præfat. Bibliis præfixa.

quid enim sine ratione sit, contra rationem sit. Neque quisquam sibi persuadebit, casu fortuito illos semper veram Lectionem assignasse; cum DEUS non juvet eos, qui talento suo non utuntur. Ergo etiam male judicavit Synodus, decernens, illos sequendos esse; faltem ad hæc omnia requiritur Infallibitas.

C A P U T   T E R T I U M.

Quænam sit nostra de V. L. Sententia?

§. I.

COmfutavimus sententiam nostræ oppositam, h.e. ostendimus, nullis eam nixam esse rationibus, nihilque juvare caussam Pontificiam, aut reliquas eorum opiniones, etiam si ejus veritas supponeretur: superest, ut Nostram directè adstruamus, nimicum Libros N. T. hodiendum extare genuinos atque integros; quo facto simul sublatæ erunt omnes illæ difficultates atque suspiciones, quæ in contrarium à quocunque moveri possent. Istud verò præstare, non est difficile. Rogabo tantum istos homines, an credant, ullum librum hodie extare integrum, cuius quidem Autographum perierit? Si negent; Pyrrhonismum in universam Historiam introducunt, non amplius credendum erit, Homerum, aut Herodotum, aut Ciceronem scripsisse illos libros, quos illis hodie adscribimus, sed alios ab his plane diversos: quod quam omnem in rebus humanis certitudinem tollat, nemo non videt. Si ergo credunt, aliquem nos habere Librum integrum, sine dubio id facient

cient propter rationes qasdam , per consequens tenentur idem credere de alio quocunque Libro , si eadem adsint id credendi rationes . Dico autem , easdem omnes rationes Libris N. T. applicari posse , quæ pro ullius Libri integritate afferruntur ; id quod quilibet experiri potest .

§. 2. Habemus præterea etiam argumenta , his longè validiora , majoremque certitudinem parientia . Supponimus hic quemvis hominem , qui debitâ ~~diæthesi~~ , præjudiciis vacuus ad Lectiōnem Scripturæ accedat , non posse non in eâ deprehendere signa divinitatis ejus manifestissima ; (ut vel hinc pateat , non adeò corruptum esse Librum istum , quam vellent ;) qui de eo nondum convictus est , adeat Auctores , qui ex professo eâ de re scripsierunt , aut potius ipse ejus periculum faciat . Si autem divinus est Liber , si datus est eum in finem , ut hominem perfectum reddat , & ad omne opus bonum instructum , quis dubitabit , Providentiam DEI illi peculiari modo invigilare ? qui homini prospicit de rebus ad hanc vitam pertinentibus , quanto magis conservabit id , quod eum tum in hac , tum in primis in alterâ vita summè beare potest ? sanè si DEUS est , & si Mundus regitur Providentiâ , in isto sese in primis exercere debet . Cumque DEUS semel hunc Librum Mundo gratiōsè concederit , quænam posset esse caussa , cur illius corruptionem universalem permetteret ? an peccata hominum ? imo potius hæc fuit caussa , cur daretur iste liber ; præterquam quod hoc modo posteri punirentur citra omnem suam culpam , si propter peccata majorum suorum Scriptura corruptioni traderetur ; quod est contra-

dictiorum. Concludo igitur, illas rationes, quæ DEUM moverunt, ut Librum hunc daret, easdem manere & probare, quod illum integrum conservaturus sit; eadem enim semper est DEI **bonitas**, ejusque dona sunt **amētāmēlīta**.

§. 3. Hoc argumentum posset sufficere, cùm sit ad omnium captum accommodatum, & à quolibet formari queat etiam ignarissimo; reliqua vero cognitionem Historiæ requirant: Ut tamen res in clarissimâ luce constituatur, consideremus porro, cuinam isti Libri à DEO dati, cujusque fidei crediti sint? nimirum Ecclesiæ, h. e. non paucis quibusdam, non soli Papæ, aut Cardinalibus, aut Episcopis, ed omnibus omnium successivè temporum ac seculorum Christianis. Quid vero isti de hoc Libro sentiunt? qualem de illo habent ideam? Credunt omnes, esse Librum Θεόπνευστον, summâ cum reverentiâ tractandum, & studiosissimè custodiendum; τὰ τῆς οὐα-νῆς διαθήκης βιβλία - τῆς πίστεως ἡμῶν ὄσονες ἀκροθίνια, ἢ ἀγκυραὶ, ἢ ἐρεισμάτα, ut ait Athanasius. De hac illorum persuasione dubitare non potest, qui vel à limine Scriptores Ecclesiast. salutaverit. Inde vero sequitur, non potuisse tantam vel malitiam, vel negligentiam in eos cadere, ut corrumperent, aut corrumpi paterentur Librum, quem tanti faciunt; per Consequens, Liber iste est integer.

§. 4. De Veritate hujus asserti ut convinca-
mur, distinctius videamus, quomodo se gesserint
Christiani adversus illos, à quibus huic Libro ma-
ximè metuendum erat, h. e. adversus *Hæreticos*
atque *Persecutores*. Illi Scripturas studebant
cor-

corrumperemus : Christiani contra longè majori studio illis resistebant, earumque Integritati invigilabant; hinc in id in primis incumbebat, ut illos manifestæ frāudis redarguerent, provocando ad antiqua exemplaria: (a) ἔχομεν δὲ ξαῖ, ὅτι ἐν ὅλοις τοῖς ἀρχαῖοις ἀντίγραφοις ὅτα γέγραπται. Falsariis vero objiciunt : δὲ ξαῖ ἀντίγραφα, ὅθεν ἀυτὰ μετεγράψαντο εἰς ἔχοσιν. Ita etiam ratiocinatur Ireneus, & Tertullianus advers. Marc. l. IV. c. 2. *Ego, inquit, meum dico verum, Marcion suum. Ego Marcionis affirmo adulteratum, Marcion meum. Quis inter nos determinabit, nisi temporis ratio, ei præscribens auctoritatem, quod antiquius reperietur, & ei præjudicans vitiacionem, quod posterius revincetur &c.* Natura etiam dignissimum est illud Dilemma Eusebii, quo probare vult, summæ audaciæ facinus esse, corrumperemus Scripturas: (b) ἢ γὰρ καὶ πιστεύσοις ἀγίων Πνεύματι λελέχθαι τὰς θείας γραφὰς, καὶ ἐισὶν ἀπίστοι. ἢ ἐκυτάς ἡγενταὶ σοφωτέρες τῆς ἀγίας Πνεύματος, καὶ τὶ ἔτερον ἢ δαιμονῶσιν ; quod etiam post eum Hieronymus urget Proæm. Epist. ad Titum: *Eos aliquā ex parte ferremus, si saltem in Nova Test. co itinerent manus suas, & non auderent Christi vel Evangelistas violare, vel Apostolos. Nunc verò cum & Evangelia ejus dissipaverint, & Apostolorum Epistolæ miror, quomodo sibi Christianorum nomen audirent vendicare?* Hinc cum Celsus objiceret, Christianos pro lubitu mutare Scripturam, ut ita objectiones erroris eam arguentes eludant : (c) τινας τῶν πιστεύοντων - μεταχρήτους εἰς τὴν πρώτην γραφὴν τὸ

(a) Athanas. Dial. c. 124. Euseb. H. E. L. V. cap. 28. & cap. 8.

(b) Lib. 8.

(c) L. 2. c. Cels. p. m. 77. 78.

τὸ ἐναγγελιον τριχῇ καὶ τετρωχῇ καὶ πολλαχῇ, καὶ μεταπλάσιον, οὐκ ἔχον πρὸς τύς ἐλέγχος, ἀρνεῖθαι: respondit Origenes: μεταχαράξαντας τὸ ἐναγγέλιον ἄλλος ὡς οἶδα, ἢ τὸς απὸ Μαρκίωνος καὶ τὸς απὸ Ουαλεντίνου, οἵματι δὲ καὶ τὸς απὸ Λεκιανοῦ - ἢ τῷ ἀληθινῷ χριστιανισμῷ ἔγκλημα εἰσιν οἱ μεταχαράτοντες τὰ ἐναγγέλια, καὶ αἱρέσεις ξενεῖς ἐπεισάγοντες τῷ Βελήματι τῆς Ιησοῦ διδασκαλίας.

§. 5. Ex his testimoniis varia pro Integritate Scripturæ argumenta cedimus firmissima. Si Scriptura alicubi fuisset malitiosè corrupta, vix illud latere potuisset Originem, Virum, qui omnem ætatem suam in eâ triverat, cui omnium Hæreticorum opiniones cognitæ erant, qui artem Grammaticam ad unguem callebat; cum ergo hic bonâ fide dicat, (eum enim mentiri voluisse, nullo modo fit probabile) paucos quosdam Hæreticos, Marcionem putâ &c. Scripturam corrumpere fuisse aggressos: ab alterâ vero parte istorum corruptelæ statim detectæ fuerint; sequitur, Scripturam temporibus difficillimis conservatam fuisse integrum; si vero usquam corrupti potuissent, aut corrupta fuisset, tunc sanè id accidisset. Porro cum semper fuerint Christiani, Scripturam S. possidentes, sequitur, illam apud eos semper custoditam fuisse integrum; Christianus enim non est, qui Scripturam corrumpit. Denique si secuti sunt Lectio nem veterum Exemplarium, ergo veram habuerunt; aut quænam demum vera erit Lectio? si minutias objecerunt Hæreticis, & Variationes non magni momenti, quanto minus fuissent permissu ri, ut magna mutatio, aut corruptio in Scriptura fieret? Si vero tanto caverunt studio, ne fraude

corrumperetur, qui concipi potest ab alterâ parte, tantâ eos peccasse negligentia, ut eodem planè modo Scriptura fuerit corrupta, ac si studio suis set factum? Profecto injuriam facit humano generi, qui tam ridiculam stultitiam in tot homines cadere posse existimaret.

§. 6. Videamus jam, quomodo in *Persecutionibus* sese gesserint. Imp. Diocletianus præcepert Edicto, ut Sacri Codices flammis absumerentur: (a) ἅπλωτο πανταχόσε βασιλικὰ γράμματα τὰς γραφὰς ἀφανεῖς πυρὶ γενέθαι προσάσσοντα. Cumque dies *Septimus Calend. Mart.* illuxisset, repente adhuc dubiâ luce ad Ecclesiam Praefectus cum ducibus & tribunis & rationalibus venit; & revulsis foribus-Scripturæ repartæ incenduntur &c. Jusserat etiam Imperator, ut ab omnibus traderentur, ratus scil., nec immerito, in illis arcem Relig. Christ. sitam esse. Quid vero ad hæc Christiani? an Codices illos, tanquam corruptos atque inutiles, facile tradiderunt? minimè. Imo quævis potius supplicia passi sunt, quam Libros suos traderent; traditionem autem pro abnegatione Religionis reputantes illorum communionem vitârunt, qui metu territi illos fortè tradidissent. Hinc tam odiosum nomen *Traditorum*, tamque frequens apud Augustinum querela (b) de *Crinine Traditionis*; de sceleratâ *Codicum Traditione*, quam *D E U S* in Regem, qui *Hieremiac Librum* incendit, morte publicâ vindicavit. Imo etiam Traditores à munericis Ecclesiasticis sunt exclusi, ita ut (c) *Sylvanus hono.*

(a) Euseb. H. E. I. VIII. c. 2. Lactant. de Mort. Persecut. §. 12.

(b) Epist. 171.

(c) Contra Crescon. I. 3. cap. 30.

honorem habere in parte Catholicâ nullum posset, tam manifestis Traditionis suæ gestis publico judicio reservatis. Imo hinc tandem gravissimum Donatistarum Schisma ortum est, dum altera pars alteri communionem cum Traditoribus objiceret, illa vero pro summo convitio haberet &c.

§. 7. Patet inde, quām firma atque efficax in animis Christianorum fuerit persuasio de Integritate Scripturæ. Si vero id bonâ fide crediderunt, an putamus, tam stultos fuisse, ut citra omnem evidentiam id crederent? & propterea omnibus fese periculis exponerent? annon maximè eorum intererat, id accuratè cognoscere? quis unquam tam demens fuit, ut, quod ajunt, carbones pro thesauro studiosissimè, etiam cum periculo capitis sui, custodiret? ut sibi de re gravissimi momenti facile imponi pateretur? Quod si ergo integros habuere Codices, anne probabile est, per eos ipsos fuisse corruptos, qui pro eorum integritate omnia sunt perpessi? istine filios nepotesque suos deciperent, aliosque ad illos transmitterent Codices, quām receperunt? Hoc sanè apud omnes, qui sanā mente pollent, pro Aximate admitti debet: Impossibile esse, ut is, qui de Libri Divinitate atque Integritate est persuassissimus, ejusque conservandi caussâ omnes cruciatus ferre paratus, ut is, inquam, hunc ipsum Librum tam irreverenter tractet, ut illius culpâ corruptatur. Ex quo, si præsenti casui illisque, quæ jam dicta sunt, applicetur, evidenter sequitur, Scripturam esse integrum.

§. 8. Locus ille Eusebii atque Lactantii,
quem

quem modo citavimus, aliam nobis observationem in mentem revocat; scil. (a) *in Templis* asservatos fuisse Codices S., usibus Ecclesiæ destinatos; hi coram toto Cœtu legebantur assidue; unde factum, ut non pauci existerent, qui aut integros Libros, aut saltem partem illorum memoriam tenerent, cuius varia exempla apud Eusebium occurrunt. Etiamsi ergo per impossibile supponeretur, omnes aliquando Codices fuisse corruptos, nondum tamen ideo Vera periisset Lectio, tunc enim dici de illis posset:

*Sanctorum intereant numeroſa Volumina Legum,
Hi, per quos ſubitò reſtituantur, erunt.*

Ex hoc ipso etiam concludimus, corruptionem talem esse impossibilem; quis enim unquam in Ecclesiâ tantam usurpavit potestatem, ut ipsi in omnibus Christianorum Templis quævis pro lubitu mutare licuerit? Fateor, si Liber iste in paucorum manibus fuisset versatus, si raro fuisset lectus, si neglectus, aut non magni æstimatus, conciperemus aliquo modo, qui corrumpi potuerit: At vero, cùm hic contraria sint omnia, liquet, aut neminem unquam tam stultum fuisse, qui id aggredieretur, aut saltem tale consilium non potuisse non esse irritum.

§. 9. Si Scriptura corrupta est, corruptione aut quosdam tantum invasit Codices, aut omnes omnino, (b) tamque funditus deletum est *Evangelium*, ut cataclysmo quodam, ita inundatione falso.

(a) Vid. Suicer. Lexic. p. 790. 791, a.

(b) Lib. c.

sriorum oblitteratum, ut loquitur Tertullianus. Si prius; hoc Integritati Scripturæ nihil officit; nam saltem in reliquis vera extabit Lectio; quomodo autem ab aliis dignoscenda sit; alia est Quæstio ex Criticâ decidenda. Posterius, nisi summum miraculum contigisse statuatur, planè est impossibile; Scimus enim, Codices unâ cum Religione Christianâ statim per orbem Terrarum sparsos fuisse atque diffusos, & in alia Idiomata versos; licet ergo aliquis aggressus fuisse, corrumpere Codices totius Orientis, semper integri mansissent, qui in Occidente erant, & vicissim. Hoc argumento pugnat Hieronymus: (a) *Luciano & Hesychio non profuit in Novo Instrumento quid emendâsse; cùm multarum gentium Linguis Scriptura ante translata doceat, falsa esse, quæ addita sunt.* Neque fieri potuit, ut omnes unanimi consensu in fraudem conspirarent, præterquam enim quod Christiani longè alter erga S. Scripturam fuerint affecti; (ut §. 3. visum,) dici non posset, cui bono tantum facinus patraverint: aut dicendum esset, omnes conspirasse in id, ut se ipsos posterosque suos deciperent, hunc illorum fuisse scopum. Hoc etiam addimus, Christianos statim in varias Sectas fuisse divisos; hinc licet una forte in fraudem consenserent, tantum abest, ut altera eam juvisset, ut potius fraudem detegere totique Orbi exponere summopere allaborasset. Dicere, omnes Libros incuriâ & casu eodem modo fuisse corruptos, est asserere id, quod moraliter est impossibile. Si quis vero putet, hoc potuisse accidere, ut causa sensimque omnes Codices integri perirent, ita ut nunc non nisi corrupti supersint, idem

ad

(a) Præf. in 4: Evangel.

ad hoc respondeo, moraliter id esse impossibile, propter easdem rationes, uti cuilibet attendenti patet.

§. 10. Si corruptio invasit Codices, aut omnes, aut plerosque, aut talis, quæ nos de Verâ Lectione incertos reddat, quandonam id factum est? an ipsi Scriptores S. diversas suorum Librorum Editiones in diversas Mundi plagas emiserunt? vel an brevi post id contigit, cum adhuc extarent illorum ἀντίγραφα? an (a) *Evangelium à Tiberianis ad Antoniniana tempora eversum* est, ut Tertullian. Marcionem ridet? an tempore Persecutionum, cum omnes mortem pro illo oppetere essent parati? an postquam Imperium ad Christianos esset devolutum, h. e. sub Constantino M., cum appellatio Traditoris summæ ignominiæ loco haberetur, (vid. §. 6.) cum Historiæ atque exempla martyrum in omnium ore ferrentur, cum Imperator (b) Eusebio Viro Doctissimo manderet, ut §. 10. Codices divinæ Scripturæ accuratè atque venustè conscribi curaret? Ulterius ut progrediamur, non necessum est, cum extent etiamnum Codices, quorum ætas ad illa usque tempora ascendit.

§. 11. Tales Variationes, quæ Textum incertum corruptumque reddant, aut nullas dari, aut paucissimas, patebit, si ea, quæ de Origine V. L. Cap. I. dicta sunt, repetamus. Unde enim ortæ essent? an ex malitia hominum? hoc probavimus esse impossibile: an ex caussis §. 3. dictis? at cum omnes illæ mutationes factæ sint stu-

Tom. VII.

P

dio

(a) *Loco c.*

(b) *Euseb. de Vit. Constant. L. IV. cap. 36. 37.*

dio illustrandi Scripturam, non potest concipi, quomodo eo ipso corrupta fuerit; imo tantum abest, ut hæc obscuritatem Scripturæ concilient, ut potius illam explicent, & Commentarii non spernendi loco habenda sint: potuit quidem accidere, ut aliquis errore deceptus putaret, duas voces esse synonymas, cùm non essent, easque permutaret; istud vero non potuit non rarissime accidere, & tanquam absurdâ Lectio facile cognoscitur. An propter Omissiones? hæ facile supplantur, cùm de illis non difficulter constare possit. An ex confusione literarum similiūm? at moraliter est impossibile, ut casu utraque Lectio eidem loco quadret, unde adhibitis regulis nostris falsa rejicienda est. An ex illis incommodis, quæ Scriptionem necessario comitantur? ex hoc si aliqua magni momenti variatio oriri posset, objectio contra omnes Libros valeret, imo probaret, inepte illos agere, qui Libros conscribunt. An propter initium vel finem Lectionis? talis diversitas in sensu nihil mutat. An per Collectores V. L.? at horum error facile detegitur. Cum igitur institutâ inductione non deprehendamus caussam aliquam corruptionis Scripturæ, confirmamur in sententiâ nostra & concludimus, Scripturam esse integrum.

§. 12. Consideravimus, quid Christiani omnes in genere pro afferendâ Scripturæ integritate præstiterint: tanto autem quisque majorem hanc in re adhibebat curam, quanto aliis eruditione erat præstantior. Notandum enim est, Ecclesiam primitivam habuisse Viros Doctissimos, tum in omni Scientiarum genere, tum in primis Grammatices cognitione celeberrimos. Videamus igitur, quomodo isti Doctores hanc suam artem Codici

S. applicuerint. Celebratur hac in re *Ammonius Alexandrinus*, qui Sec. III. floruit; hic Harmoniam Evangelistarum concinnavit; (a) eumque in finem IV. Evangelia distinxit in suos τίτλους & Κεφαλαιά, quorum illi nostris Capitibus, hæc Versibus fere respondent. Hunc secutus *Eusebius Harmoniam* istam in Compendio exhibuit, inventis (b) X. Canonibus, quorum usus tum etiam apud Græcos (ut ex MMS. patet, & Erasmus in suo N. T. expressit) ita invaluit, ut etiamnum de ratione & numero illorum τίτλων & Κεφαλαιῶν nobis constet. Quod isti præstiterunt in Evangeliis, id in Actis & Epistolis imitatus est (c) *Euthalius Diaconus*, qui initio Sec. V. vixit. Hic primus (ut ipse fatetur) libros istos conscripsit συχνόν, sive per versus, ex quo scribendi more orta est συχομετρία, h. e. ut in fine cujusque Scripturæ libri accuratè annotaretur, quot ille versus contineret; uti in MS. Codic. videre est. Porro illos distinxit in certa capita, quibus præfixit titulos significantes in Compendio, quid in quovis Capite contineretur, quod vocat ἀνακεφαλαιώσας; denique scripsit κατὰ Προσῳδίαν, h. e. accentus vocibus apposuit.

§. 13. Alter illorum labor fuit *Emendatio*, h. e. collatio Codicis cum eo, ex quo descriptus est, aut cum aliis bonæ notæ, errorumque correctio. Hæc enim æquè pars erat (d) Grammatices,

P 2

ac

(a) Euseb. Epist. ad Carpiān.

(b) Præf. ad Damaſ.

(c) Ad Athanaſ. MS. Bibl. publ.

(d) Sueton. de Grammat. §. 24.

ac *Distinctio*, & ad conservandam Scripturæ integratatem magis necessaria; Hæc adhibebatur in aliis quibuscumque Libris; etiam in Græco V. T. ab Origene, imo ab ipso Eusebio. De hac, tanquam de re usitatâ atque notâ, loquuntur Scriptores Eccles., apud quos frequens occurrit mentio τῆς διορθώσεως τῶν γραφῶν; hujus Emendationis Scripturarum S. regulas tradit *Cassiodorus*, (a) istud, inquit, genus Emendationis valde pulcherrimum est, & doctissimorum hominum negotium gloriosum. Et p. p. *Duorum*, vel *trium* priscorum emendatorumque Codicum Auctoritas inquiratur; scriptum est enim: *in ore duorum, vel trium stabit omne verbum.*

Quantum omnes isti labores ad Integritatem Scripturæ conservandam fecerint, ostendere non est difficile; quoniam vero ad alia nobis est transcendendum, hoc saltem petimus, ut consulantur illi Auctores, qui ex Masorâ Judæorum Integritatem Scripturæ V. T. prolixè probarunt, patebit idem ratiocinium, paucis mutatis, æque valere atque procedere pro N. T.

§. 14. Fuerunt hactenus argumenta externa, probantia à priori impossibilitatem corruptionis; supereft ut etiam ex Inspectione ipsorum horum Librorum demonstremus, talem corruptionem actu non contigisse. Si Libros, quibus constat Scriptura, conferimus, aut singulos secum ipsis, aut cum reliquis, priora cum posterioribus &c.; deprehendimus, miro omnia cohætere nexus, ita ut non possit pars aliqua notabiliter luxari, quin
Har.

(a) *De Div. Lect. Integro* c. 15. vid. & c. 30.

Harmonia illa, quæ in toto Libro observatur, pereat. Oportet ergo, ut aut nihil amplius supersit genuinum, quod est absurdum: aut ut totum tale sit. Clarius id patebit, si consideremus, quid accidere debeat ex hypothesi, quam impugnamus; ea enim si vera esset, omnia secum pugnare deberent. Contrarium cùm *auto&lia* doceat, constat Libros superesse integros. Hoc est illud argumentum, quo Tertullianus Marcionem fraudis convincit: (a) *Confirmavit non fuisse corrupta, quæ non putavit emendanda.* - Si ergo apostolica integre decucurrerunt, Lucæ autem, quod est secundum nos. congruit. Regulæ eorum. jam & Lucæ constat integrum decucurrisse usque ad Sacrilegium Marcionis. Denique ubi manus illi Marcion intulit, tunc diversum & æmulum factum est Apostolicis. Igitur dabo consilium discipulis ejus, ut aut & illa convertant, licet serò, ad formam sui, quo cum Apostolicis convenire videatur, aut erubescant de Magistro ubique traducto. Extant etiamnum Versiones antiquissimæ, Syriaca, Latina, Gothica, Codices etiam Græci MMS. à mille retro annis, & quod excurrit, exarati. Habemus Scripta Patrum, qui per omnia à nato Christo secula floruerunt, atque in Scripturis citandis sunt frequentissimi. Hos ergo Libros si institutâ diligentí Collatione inter se comparemus, & tunc deprehendamus, in plerisque omnibus eos convenire, ita ut nulla magni momenti sit diversitas; quænam major evidētia desiderari potest?

Possemus eandem hanc Veritatem aliis etiam
P 3 mo-

(a) L. c.

modis demonstrare : Veritas enim sœcunda est, & undiquaque prodit ; ne vero nostra Dissertatio justo fiat prolixior, hoc in genere notamus : *Tanto cuivis de Integritate Scripturæ constare evidenter, quanto maiorem Histor. Eccles. sibi comparet cognitionem.* Contrarium deberet observari ex opinione adversariorum nostrorum ; error enim & mala causa eo clarius se produnt, quo accuratior adhibetur inquisitio.

§. 15. Id autem existimamus nos probatum dedisse : Libros N. T. esse integros, hoc est, 1. Non invaluisse omnes Codices Lectionem, quæ diversum fundat sensum ab eo, quem Scriptor S. intendebat. 2. Non ita variare Codices in re aliquius momenti, ut incertum planè sit, quænam Lectio alteri sit præferenda. 3. In reliquis non tot esse Discrepantias, ubi de verâ Lectione relinquamur dubii, quot vulgo creduntur. Duæ autem Regulæ generales magni hac in re possunt esse usus. 1. *Lectio, quæ scopo, antecedentibus, aut consequentibus, locisque parallelis non congruit, rejicenda est : præferenda, quæ contra.* Hanc regulam in magnâ latitudine accipimus, h. e. ut quævis Lectio, prout magis, vel minus congruit, magis etiam minusve pro verâ Lectione habeatur. Hoc æquitas naturalis jubet, ut nemo censeatur absurdè esse locutus. Exempla, quibus Regulam hanc applicare queas, passim occurunt; unicum proferam ex Actor. XXI. 27., ubi Cantabrig. legit : συντελεμένης δὲ τῆς ἑβδόμηνς ἡμέρας, completo die septimo; quæ Lectio si recipiatur, mentitus fuisset Paulus coram Judice & accusatoribus suis in re mani-

manifestā citra ullam causam Actor. XXIV. II., quod absurdum; nam secundūm hanc Lectionem eo tempore, quo Paulus profectus erat Hierosolymam, elapsi fuissent dies 15.; cum tamen ipse dicat: *Non plures esse 12. diebus.*

2. *Standum est pluralitate Codicum.* Confirmatur hæc Regula per præcedentem; videmus enim, omnem Lectionem absurdam destitui consensu prium Codicum. Confirmatur etiam ex omnibus illis, quæ dicta sunt; nam nullo modo concipi potest, quomodo error omnes, aut plerosque Codices invaserit; quod si enim aliquis suum unicum, aut malitiâ, aut incurjâ corrupt, reliqui tamen omnes salvi manserunt; evidens autem est, ex omnibus illis integris simul sumtis multo plures describi debuisse alios Codices, quam ex illo unico.

Hac ratione si illæ Codicum diversitates tracentur, si ea Lectio pro Variante non habetur, quæ Vera non esse deprehenditur, numerus earum redigetur ad paucissimas, imo vix unicus restabit locus, ubi tot omnino argumenta pro unâ Lectio. ne reperiantur, quot pro alterâ, quin semper aliqua ratio decisura dubiumque sublatura sit; adeo ut, quo quis est Doctior atque Κριτικός, eo etiam majorem de Verâ Lectione habeat certitudinem. Ex quibus omnibus conficitur, quod Scriptura sit integra, tantæ esse evidentiæ, quanta ab homine non planè iniquo desiderari potest. Concludo Verbis Salviani: *Nos ergo Scripturas*

*sacras plenas, (a) inviolatas, integras habemus. Nos
bene legimus. Atque UTINAM, QUAM
BENE LEGIMUS, TAM BENE
ADIMPLEREMUS!*

(a) De Gubernat. DEI; L. V. p. m. 86.

De